

Porträtt av Lisa Jebratt från fotoutställningen *Störning*, Riksställningar.

Från redaktionen

Valerie Walkerdine och Susan Bordo analyserar hur kvinnor genom självdisciplinerande åtgärder riktade mot framförallt kroppen uttrycker samhällets och den manliga blickens bild av den underordnade kvinnan.

Det är relationen mellan bilder av sig själv som man godkänner och som man river sönder som utgör det empiriska materialet i Walkerdines självbiografiska text. I *Det mållade leendet* beskriver hon hur hon tidigt kom att särskilt uppskatta bilden av sig själv som treårig blåklocksälva (Tingeling). Just den bild som visar den lilla bleka och klena tös som hennes fader gav smeknamnet Tinky. Exempel på en bild som hon ännu inte kan acceptera är ett skolfoto där hon är en frisk och lite tjock sjuåring. I artikeln beskriver hon hur hon med hjälp av teckningar av bilderna försökt utforska vad de egentligen uttrycker. Hon undrar över den chockartade verkningskraften hos de "negativa" bilderna.

Den lilla älvan är en god, vacker och bräcklig varelse som samtidigt har övernatur-

lig kraft, bl a därför att fadern inte kan motstå henne. Älvan symboliserar kvinnors drömda självbild. Stark inuti men bräcklig på utsidan. Den negativa bilden framkallar därmed fantasiföreställningar av direkt mar-drömsaktigt slag. I analysen av dessa bilder skymtar två ångestladdade områden på kroppen; munnen och magen. De negativa bilderna föreställer inte den kvinnligt attraktiva pojkflickan utan ett passivt överviktigt okontrollerat barn som dessutom verkar deprimerat och skräckslaget inför insikten att något gått förlorat utan att något positivt kan sättas istället. Valerie Walkerdine blev ett par år senare till den ständigt bantande unga kvinnan. Hennes förklaring handlar bland annat om kvinnans förakt och rädsla för den egna styrkan.

Redan under senviktorsansk tid började de som hade råd att äta sig mätta att systematiskt minska sitt matintag. De försökte anpassa sig till tidens estetiska ideal. Det är alltså inte så att bantningen är ett modernt fenomen, det

är bara idealformerna som varierat. Det kan snarare förhålla sig så att bantning blivit alltmer normalt och att sysslandet med dieter är en av vårt århundrades mest kraftfullt fungerande normaliseringsstrategi. Männskor (läs kvinnor i synnerhet) är inställda på att förbättra och förändra sig själva för att uppfylla de sociala och patriarkala normerna om kroppsdisciplinering. Detta resonemang förs i Bordos artikel om *Den slanka kroppens budskap*. Hon tar fasta på Foucaults distinktion mellan "den uppfattbara" och "den användbara" kroppen. Bordo analyserar sedan den slanka kroppen inom ett modernt "normaliserande" maktmaskineri, i synnerhet som det fungerar för att reproducera genusordningen.

Den "uppfattbara" kroppen innefattar de vetenskapliga, filosofiska och estetiska symbolbilderna av kroppen, normer för skönhet, modeller för hälsa etc. Dessa bilder kan emellertid också uppfattas som om de legitimerade en samling praktiska regler och föreskrifter genom vilka den levda kroppen blir en socialt anpassad och "användbar" kropp. Bilderna av den fysiska kroppen återger därför symboliskt den basala sårbarheten och rädslan också hos samhällskroppen. Kontrollen av kvinnor och patriarkala system i kris blir sidor av samma verklighet. Men hur skall vi då förstå den patriarkala makten?

Detta är frågan som *Kristin Natvig Aas* diskuterar med utgångspunkt i *Gerda Leners* bok *The Creation of Patriarchy*. Leners resonemang mynnar ut i påståendet att det inte har existerat ett enda känt samhälle där kvinnor som grupp haft "all" makt, ej heller motsvarigheten för män. Natvig Aas menar att det inte är meningsfullt att på detta sätt tala om en allmängiltig könsbaserad maktfördelning. I stället måste öppna frågor om vem som har makt över vem och i vilka situationer formuleras. Indirekt och direkt makt utövas av båda könen och dessa två maktformer står inte i motsättning till varandra, ej heller är de ömsesidigt uteslutande. De kan mycket väl fungera parallellt hos en och samma aktör men också isolerat. En implicit slutsats av hennes resonemang blir att kön inte är så grundläggande för hur samhället organisere-

rats historiskt. Den debatten pågår dock alltså jämt som framgår av *Yvonne Hirdmans* kritiska bidrag i detta nummer.

I *Elin Kvandes* och *Bente Rasmussens* text betraktas arbetsorganisationen som den "transformator" genom vilken generella föreställningar om manligt och kvinnligt utmejslas och gestaltas i samhandlingsformer och strategier. Arbetsplatsen erbjuder möjligheter och uppställer hinder för hur män och kvinnor kan agera. Kvande och Rasmussen studerar hur civilingenjörer på traditionellt mansdominerade arbetsplatser reagerar inför kvinnliga inbrytare. Vad sker med den tidigare så självklara maskulina identiteten hos "civilingenjören"?

Beroende av vilka positioner männen har i företaget utvecklar de olika manlighetstyper. Författarna urskiljer fyra sådana; kavaljeren, konkurrenten, kamraten och kometen. Kvande och Rasmussen visar också att kavaljerer och konkurrenter företrädesvis förekommer i hierarkiska och patriarkala organisationer av traditionellt snitt. Kamrater och kometer dominerar i de inte så vanliga men nya organisationer som kan beskrivas som dynamiska nätverk med temaorganiserade samarbetsformer. I denna sistnämnda organisationstyp kan kvinnorna bättre hävda sig gentemot männen.

Yvonne Hirdman ger i sitt debattinlägg svar på den kritik som riktats mot hennes genusystembegrepp (som presenterades i *KvT* 1988:3). Det är framförallt *Christina Carlsson-Wetterbergs* invändningar i *KvT* 1992:3 som hon tar fasta på. Hirdman redogör för vad hon menar med ett antal centrala begrepp som till exempel det ifrågasatta; "system". Hennes huvudinvändning mot kritiken är att hon blivit feläst eller skevläst. System refererar till dynamiska och föränderliga mönster i hennes ursprungliga definition av begreppet och inte till de deterministiska och stela ramar som Carlsson Wetterberg associerar till.

Avslutningsvis menar Hirdman att denna kritik i sin brist på alternativ mynnar ut i intet, där själva huvudfrågan om kvinnors underordning upplöses i tidens populära postmoderna signalord.